

het vliegveld Gilze-Rijen nog 'bergen van munitie' aan 'naast het schietvaardige afweergeschut' en 'de gevulde magazijnen en benzine-opbergplaatsen lagen onbewaakt.'¹ In Eindhoven en Nijmegen (op Zuid-Limburg komen wij nog terug) was de paniek aan Duitse kant het grootst; uit Eindhoven trok de 'SD' weg, uit Eindhoven en uit Nijmegen de *Ordnungspolizei*; mèt de haastig vertrekkende Duitsers sloegen ook de 'foute' Nederlandse functionarissen op de vlucht die het meeste contact met die Duitse instanties hadden onderhouden.

Het spreekt vanzelf dat een ieder die op Dolle Dinsdag al die geüniformeerde Duitsers en 'foute' Nederlanders koffers naar diverse transportmiddelen zag dragen (de gemeenten Amsterdam en Den Haag verloren die dag al hun autobussen en daarnaast werden ook vrachtauto's gevorderd²) en die deze vehikels zag wegrijden, dat gebeuren als aankondiging beschouwde van de spoedige komst der bevrijders. Te bedenken valt daarbij dat men verschijnselen die in hetzelfde vlak lagen, al enkele dagen eerder had kunnen gadeslaan toen begonnen was met de evacuatie van Rijksduitse burgers, en dat op Dolle Dinsdag zelf het vertrouwen in die spoedige komst der Geallieerden praktisch in het gehele land een machtige impuls kreeg toen men na en met die Rijksduitsers ook talrijke NSB'ers haastig zag wegtrekken.

Wat die Rijksduitsers betreft: er waren er in de zomer van '44 in bezet Nederland ca. vijf-en-dertigduizend, vrouwen en kinderen meegeteld en ook de z.g. *Bombenweiber*: vrouwen uit Duitsland die met het oog op Geallieerde bombardementen van Duitse steden in de laatste maanden van '43 en de eerste van '44 op last van het *Reichskommissariat*, samen met hun kinderen, in Gelderland en Limburg waren gehuisvest, in totaal wellicht ruim tienduizend personen. Na *D-Day* had het *Reichskommissariat* opdracht gegeven dat de gezinnen van Rijksduitsers die in het westen des lands werkzaam waren, naar het oosten zouden verhuizen. Hoeveel verhuizingen toen plaatsvonden, weten wij niet; wij nemen aan dat niet zo velen aan die opdracht gevolg gaven en dat diegenen die dat wèl deden, in veel gevallen naar familie in Duitsland doorreisden. Hoe dat zij, in de laatste dagen van augustus gaf het *Reichskommissariat* een algemener opdracht: alle Rijksduitsers wier verdere aanwezigheid niet noodzakelijk was, moesten naar Duitsland vertrekken. De Nederlandse Spoorwegen stelden hiervoor extra treinen ter beschikking; de eerste van die

¹ H. J. Giskes: *Abwehr III F. De Duitse contraspionage in Nederland* (1949), p. 270.

² Hier en daar in het westen des lands ook paarden en wagens alsmede binnenvaartschepen.